HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SARAJEVO

RESET
Sustainable Energy Transition CENTER

ZAKLJUČCI SA DRUGE REGIONALNE KONFERENCIJE „ENERGETSKE ZAJEDNICE GRAĐANA/ ZAJEDNICE OBNOVLJIVE ENERGIJE – ZAŠTO STOJIMO U MJESTU"

Sarajevo, 30.10.2023.godine

Na drugoj regionalnoj konferencije posvećenoj građanskoj energiji na kojoj je učestvovalo preko 80 predstavnika lokalnih zajednica, ekspertske zajednice, nevladinih organizacija, regulatornih agencija, elektroprivrednih preduzeća i međunarodnih organizacija konstatovano je slijedeće:

a) Da zemlje regiona zapadnog Balkana nisu u potpunosti u svoje zakonodavstvo implementirale direktive koje se tiču razvoja građanske energije koje bi omogućile građanima i lokalnim zajednicama da na fer, pošten, efikasan i efektivan način mogu postati ravnopravni učesnici energetske tranzicije u zemljama regiona i doprinijeti povećanju sigurnosti snabdjevanja, vlastitoj energetskoj nezavisnosti, a time i energetskoj nezavisnosti svojih država i dekarbonizaciji elektro-energetskog sektora i društva u cjelini. Najveći napredak je u prethodnom periodu napravljen u Srbiji i to u domenu kupaca – dobavljača (prosjumera). Najgora situacija je u Bosni i Hercegovini koja je ostala jedina država na evropskom kontinentu gdje građani još uvijek ne mogu ostvariti svoja prava na učestvovanje u energetskoj tranziciji. Pored navedenog, niti jedna zemlja regiona još uvijek nije donijela provedbene propise za implementaciju zajednica obnovljive energije i energetskih zajednica građana kao najrazvijenijeg oblika građanske energije koji doprinosi decentralizaciji, demokratizaciji i demonopolizaciji društva u energetskoj tranziciji.

b) Da bi se koncept građanske energije mogao uspješno implementirati državne energetske kompanije, operatori prenosne i distributivne mreže i regulatori morali bi pratiti i držati korak sa razvojem i zahtjevima koje pred njih postavlja ubrzana energetska tranzicija koja se odvija svuda oko nas. Nažalost, stiče se utisak da ovaj dio elektroenergetskog sistema daleko zaostaje i kaska za potrebama razvoja i predstavlja glavno usko grlo za efikasnu i efektivnu energetsku tranziciju i to posebno u domenu razvoja kapaciteta za prihvat građanske energije. Nedostatak stručnog kadra, nepraćenje savremenih trendova, zastarjela tehnička pravila i procedure i opšta nezainteresovanost za promjene prijete da ugroze sve napore koji se čine da se zemlje regiona ubrzano uključe u treću industrijsku revoluciju i energetsku tranziciju.
   Poseban problem u ovom kontekstu predstavljaju vlade na svim nivoima i parlamenti kod kojih još uvijek vlada pogrešno uvjerenje da velike

energetske kompanije u državnom vlasništvu mogu i trebaju biti lideri energetske tranzicije što je za ove kompanije nemoguća misija s obzirom da je pred njima intenzivan proces i potreba za vlastitom transformacijom i tranzicijom uz sve probleme koje će im donijeti zatvaranje zastarjelih termoelektrana na ugalj i rudnika i prelazak na obnovljive izvore energije pri čemu se susreću i sa problemom nedostatka znanja i kadrova, relativno lošom finansijskom situacijom i uplivom politike u svaku poru njihovog upravljanja.

c) I pored svih prepreka, loših zakonskih i regulatornih rješenja i nedefinisanih okvira za razvoj, pojedinci, nevladine organizacije i dio lokalnih zajednica u regionu kroz kreativna riješenja i inicijative ubrzano i uspješno radi na pitanjima energetske tranzicije u vlastitim lokalnim sredinama i sa građanima što pokazuje da postoji izražen interes, volja i pozitivna energija potrebna za promjene. Ovi primjeri mogu biti inspiracija i vodilja i za druge lokalne zajednice, organizacije i pojedince u regionu da u postojećim nepovoljnim uslovima i same krenu istim putem.

d) Mogućnosti finansiranje građanske energije i projekata iz ovog domena igraju važnu ulogu u razvoju građanske energije. Finansijske organizacije (banke i mikrofinansijske institucija) imaju potrebna sredstva za uspješno i efikasno finansiranje projekata iz ovog domena. Lokalnim akterima na raspolaganju stoje i razni projekti i fondovi za ove namjene, a uspješni projekti u regionu koji su finansirani ulaganjem građana pokazuju da postoji spremnost građana za ulaganje vlastitih sredstava u razvoj građanske energije i zajednica obnovljive energije čija glavna odlika nije maksimiziranje profita. Finansijska sredstva kojima građani drže u obliku štednje predstavljaju jedan od potencijalno najvažnijih izvora za finansiranje razvoja građanske energije koji još uvijek nije u dovoljnoj mjeri stavljen u funkciju zbog nepostojanja adekvatnih modela i nejasnog zakonodavnog okvira i komplikovanih administrativnih procedura.

Opšti zaključak konferencije je da vlade i parlamenti u regionu, uz državne elektro-energetske kompanije, predstavljaju glavnu prepreku i usko grlo za efikasnu i održivu tranziciju. Naime predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti još uvijek nemaju jasnu viziju i opredjeljenje, pa time ni strategiju, zakonodavni okvir i akcione planove, za uspješno provođenje održive energetske tranzicije u svojim zemljama. Pri tome ne prepoznaju niti značaj razvoja koncepata i podrške građanima i lokalnim zajednicama kroz razvoj građanske energiji na lokalnom nivou (kupaca-proizvođača, energetskih zajednica građana i zajednica obnovljive energije) koji, uz privredu, a naročito mala i srednja preduzeća, predstavljaju glavne aktere i lidere uspješne, efikasne i održive tranzicije svuda u svijetu.